

XI. ZÁVĚR

V předložené studii jsme antropologicky prošetřili kosterní materiál vykopaný v letech 1959 až 2004 na několika pohřebištích slovanského hradiska Pohansko u Břeclavi. Šlo o Pohřebiště okolo kostela, Lesní školku, Pohřebiště II a ojedinelé hroby, řezy valem, Lesní hrúd, Severovýchodní předhradí a Jižní předhradí, všechna datovaná do 8. - 10. stol. n.l. Celkem jsme prostudovali 797 koster, z nichž 208 bylo diagnostikováno jako mužských, 167 jako ženských a 379 koster patřilo dětem; u 43 koster se nám nepodařilo určit pohlaví.

Na podkladě diagnózy pohlaví a věku jsme zkoumali demografickou strukturu jednotlivých pohřebišť. Na základě některých rozměrů lebečních a rozměrů na postkranialním skeletu jsme studovali typický charakter slovanských obyvatel čtyř pohřebišť Pohanska: Pohřebiště okolo kostela, Lesní školku, Severovýchodní a Jižní předhradí. Tento fyzický charakter jsme srovnávali s fyzickým charakterem obyvatel některých staroslovanských lokalit z našeho území, datovaných do 9. - 11. století, a dále s obyvateli některých staroslovanských lokalit ze sousedních evropských zemí, datovaných do 6. - 14. století n.l.

Protože jedním z cílů naší práce bylo vytvořit přístupnou databázi metrických znaků zkoumaných jedinců z Pohanska pro zkoumání dalších otázek, snímali jsme - tam kde to bylo možné - až 102 absolutních standardizovaných měr na lebce a 111 absolutních standardizovaných měr na postkranialním skeletu. Tuto databázi uvádíme v příloze, pro její velký rozsah, v elektronické podobě v programu MS Excel verze 11, na CD-ROM.

Dospěli jsme k těmto výsledkům:

1. Na všech zkoumaných pohřebištích převažoval počet dětských koster nad počtem koster dospělých mužů a žen. Na Pohřebišti okolo kostela a na Severovýchodním předhradí počty mužů převyšovaly počty žen; na Jižním předhradí a na pohřebištích nacházejících se na území opevněného hradiště, ale ne v okolí kostela tomu bylo naopak. Této situaci odpovídá extrémní výše indexu maskulinity na pohřebištích (Pohřebiště u kostela 1859, Lesní školka 1833, Jižní předhradí 675 a pohřebiště na území hradiště 581). Protože lidé pohřbení okolo kostela a lidé pohřbení na území hradiště tvořili jeden celek, je možné, že většina mužských obyvatel hradiska je pohřbena u kostela, kdežto jejich ženy byly pohřbívány v osadách kde bydlely. Tomuto předpokladu by odpovídaly hodnoty IM na území hradiska a na pohřebišti u kostela. Tuto teorii je však nutno potvrdit nebo vyvrátit, nejlépe genetickou analýzou.

Nejvíce obyvatel umíralo mezi 6. měsícem až 6. rokem. Muži a ženy umírali na všech pohřebištích Pohanska nečastěji mezi 30. - 40. rokem. Průměrný věk mužů se pohyboval od 38 let (Pohřebiště okolo kostela) do 43 let (Jižním předhradí). Ženy se v průměru do-

žívaly 38 let (Pohřebiště u kostel, území hradiště, Jižní předhradí) až 39 let na Severovýchodním předhradí. Děti na všech čtyřech pohřebištích dosahovaly průměrného věku 5 - 6 let. Podle odhadu délky osídlení na Pohřebišti okolo kostela 100 až 50 let mohl se počet obyvatel pohybovat v rozmezí 98 - 196; na území hradiska na 67 obyvatel při intervalu osídlení 50 let, na Severovýchodním předhradí na 18 obyvatel při 50 letém osídlení a na Jižním předhradí na 45 obyvatel při 100 letém intervalu osídlení.

2. Na Pohřebišti okolo kostela byli pohřbeni muži absolutně vysocí (171,4 cm), na ostatních třech pohřebištích pak muži nadstředně vysocí (168,1 - 170,3 cm). Ženy byly v průměru též nadstředně vysoké (157 - 158,8 cm).

Lebku mužů a žen z pohřebišť Pohanska lze s ohledem k průměrným hodnotám charakterizovat jako středně dlouhou až dlouhou, úzkou až velmi úzkou, a to absolutně i relativně. Výška mozkovny byla spíše středně vysoká. Obličej mužů a žen byl středně vysoký, což platí též pro horní obličej. Středně vysoké očníce a středně široký otvor nosní dokresluje základní metrickou charakteristiku obyvatel Pohanska (tab. 26)

Pohlavní rozdíly se projeví v těchto parametrech: muži měli mozkovnu výrazně delší, širší a vyšší, měli též vyšší a širší nosy než ženy (příloha III).

Na skeletu trupu byla charakteristická silná kost klíční s výrazným zakřivením, lopatka byla u mužů dlouhá, u žen spíše středně dlouhá s ledvinovitě tvarovanou cavitas glenoidalis scapulae, nesoucí konkávní prohloubení. Muži a ženy z Pohanska měli předloktí vzhledem ke kosti pažní až na výjimky středně dlouhé. Kost pažní a loketní byla na průřezu v průměru okrouhlá. Kost křížová byla u mužů povětšinou dlouhá a úzká, u žen naopak krátká a široká. Pro kost stehenní byl charakteristický slabý pilaster u mužů ze všech pohřebišť Pohanska. Ženy měly kosti stehenní bez pilasteru, vyjma žen z Pohřebiště okolo kostela. Horní řez diafýzou kosti stehenní byl u mužů bez výjimky plochý, u žen byl až na výjimky (Pohřebiště okolo kostela) velmi plochý (tab. 27). Kost holenní byla na průřezu trojúhelníkovitá. Pohlavní rozdíly v mírách postkranálního skeletu byly převážně průkazné až statisticky významné.

3. Při srovnání 7 lebečních rozměrů mužů a žen ze 4 pohřebišť Pohanska shlukovou analýzou s 11 staroslovanskými pohřebišti z jiných lokalit České republiky (grafy 18 a 19), jsme zjistili, že muži z Pohanska - okolo kostela jsou nejbližší mužům z Mikulčic - Klášterska, 11. kostela a Staré Kouřimi. Ženy z Pohřebiště okolo kostela jsou od všech porovnávaných lokalit poměrně vzdálené. Muži i ženy ze zbylých tří pohřebišť z Pohanska vykazovali extrémní hodnoty, na jejichž základě je klastrová analýza vyřadila na okraj jako nejméně podobné všem srovnávaným lokalitám. Porovnání čtyř lokalit z Pohanska a 34 staroslovanských lokalit z území celé Evropy (6. - 14. stol.) (na základě stejných lebečních rozměrů jako předchozí analýza) ukázalo na homogenitu staroslovanské mužské populace u nás zejména na Moravě (graf 20).